

Nr 23.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående vidgad tillämpning av lagen om särskilda barnbidrag till att omfatta även änkringars barn.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 123 i första kammaren av herr *Wahlund m. fl.* och nr 320 i andra kammaren av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att »riksdagen ville besluta, att lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. fl. måtte få vidgad tillämpning i så måtto, att den kommer att omfatta även änkringars barn, samt att hithörande anslag måtte höjas i erforderlig utsträckning».

Beträffande de skäl som anförts till stöd för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt 5 § *lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn* utgår särskilt barnbidrag med högst 420 kronor för år för barn, vars föräldrar avlidit, och för barn, vars fader eller moder avlidit, såframt vårdnaden om barnet överflyttats till särskilt förordnad förmyndare samt barnet ej stadigvarande bor tillsammans med den efterlevande av föräldrarna. Har barnet egen inkomst kan detta medföra, att barnbidrag icke utgår eller nedsättes.

Särskilt barnbidrag utgörande högst 250 kronor för barn och år utgår enligt 6 § för barn, vars fader avlidit, för barn, vars fader åtnjuter ålderspension, invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering, för barn, vars moder åtnjuter sådan folkpension, då föräldrarna ej sammanleva samt modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet, för barn, vars moder är gift med annan än barnets fader, då styvfadern åtnjuter folkpension samt modern har vårdnaden om eller stadigvarande bor tillsammans med barnet, och för barn utom äktenskap, beträffande vilket faderskapet ej fastställts och som fyllt tre år.

För änklings barn utgår däremot icke särskilt barnbidrag.

Särskilt barnbidrag enligt 6 § är inkomstprövat med hänsyn till moderns (försörjarens) inkomst. Överstiger moderns (försörjarens) årsinkomst ett visst belopp, minskas barnbidraget. Därjämte är särskilt barnbidrag enligt

6 § inkomstprövat med hänsyn till barnets inkomst. Bestämmelser om inkomstprövning finnas i 6 § 3 och 4 mom.

Förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn förelades 1947 års riksdag genom propositionen nr 288. Till grund för propositionen låg bland annat ett av socialvårdskommittén avgivet betänkande med förslag till lag om särskilda barnbidrag m. m. (SOU 1947: 21).

Beträffande frågan om särskilt barnbidrag till änklings barn och till barn i familjer där hustrun är invalid anförde *socialvårdskommittén* i betänkandet bland annat följande:

Enligt socialvårdskommitténs uppfattning bör man vid bedömandet av förevarande spörsmål göra skillnad mellan å ena sidan det hjälpbehov, som har sin grund i att faderns inkomster icke räcka till barnens försörjning ens om modern lever och är arbetsför, och å andra sidan det som föranledes av de genom hustruns frånfälle eller invaliditet ökade kostnaderna för skötseln av hemmet och barnen. Så som lagstiftningen om barnbidrag är upplagd måste den med nödvändighet begränsas att avse fall där särskilda omständigheter föreligga, vilka regelmässigt påkalla understöd från det allmänna och klart avgränsa det föreliggande behovet från understödsbehov i allmänhet. Vid denna gränsdragning måste man utgå från att de gifta männen i regel ha förvärvsarbete, de gifta kvinnorna ej, och att sålunda familjerna i allmänhet leva på männens arbetsinkomst. Om man hänförde fall där mannens arbetsinkomst icke är tillräcklig för familjens försörjning under lagen om barnbidrag, skulle denna helt ändra karaktär. I dylika fall bör hjälpen såsom hittills utgå efter individuell behovsprövning. Rätt till barnbidrag bör således icke föreligga då såväl fadern som modern leva och äro arbetsföra. Då en moder som icke har förvärvsarbete dör eller blir invalid, förändras den ekonomiska situationen för familjen endast såtillvida att kostnaderna för skötseln av hemmet och barnen kunna bli större än tidigare därigenom att moderns arbetskraft måste ersättas med lejd. (Det bortses från de särskilda kostnaderna för vården av modern, om hon är invalid.) Detta bör icke medföra, att det understödsbehov, som förelåg redan då modern levde respektive var arbetsför och då måste fyllas genom hjälp efter individuell behovsprövning, täckes genom understöd i normaliserad form. En annan sak är att genom moderns frånfälle eller invaliditet uppkommit ett nytt understödsbehov. Att fylla detta genom att göra barnen berättigade till barnbidrag finner emellertid kommittén icke lämpligt. Barnbidragen äro ej alls avpassade för ändamålet. Då endast ett barn finnes, avses barnbidrag enligt kommitténs förslag skola utgå med högst 300 kronor för år, vilket uppenbarligen oftast är otillräckligt för att täcka merkostnaden för hemhjälp. Om barnantalet är stort, kan summan av barnbidragen uppgå till belopp som överstiger sagda merkostnad. Att vid bestämmandet av barnbidragens belopp taga hänsyn till dylika omständigheter torde ej låta sig göra. Om man därför vill bereda hjälp i fall varom här är fråga, torde man böra söka lösningen efter andra linjer.

Socialvårdskommittén fann icke skäl föreslå, att särskilt barnbidrag skulle utgå till änklings barn eller till barn i familjer, där hustrun är invalid. Kommittén var emellertid icke enhällig i denna del. En av kom-

mittens ledamöter, *generaldirektören Höjer*, var skiljaktig och ansåg, att lagen om särskilda barnbidrag borde utvidgas till att avse även bidrag till gifta invalida kvinnors och änklings barn. Höjer anförde bland annat:

På ett tidigare stadium av det sociala reformarbetet har man i viss utsträckning begränsat rätten till socialförsäkringens under vissa förutsättningar utgående förmåner till det ena könet eller i fråga om förmåner för barn till sådana fall, där sagda förutsättningar förelegat t. ex. i fråga om fadern, under det att uppfyllandet av samma förutsättningar i fråga om modern ej givit barnet rätt till förmånen. Orsaken härtill torde i regel ha varit, att man ansett de i sammanhanget aktuella hjälpbehoven i avseende på det andra könet mera sällan förekommande och en lagstiftning för dessa fall därför mindre behöfelig. I och för sig kan en sådan ståndpunkt försvaras. Frågan bör emellertid ses även ur en annan synpunkt.

Vår familjerättsliga lagstiftning gör ingen åtskillnad mellan makarna. Att mannen allttjämt i de flesta fall är huvudförsörjaren avspeglar sig sålunda icke i lagstiftningen, i vilken det endast talas om den ene maken och den andre maken. Ett likartat betraktelsesätt har under 1946 av statsmakterna anlagts inom tvenne områden av socialförsäkringen, nämligen sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

Full jämförbarhet mellan här berörd lagstiftning och den nu ifrågavarande föreligger visserligen icke. Den princip om likställighet mellan könen, som statsmakterna genom sagda beslut godtagit, har emellertid lika stor bärkraft beträffande lagstiftning om bidrag till invaliders och ensamstående försörjares (änkas och änklings) barn som inom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. När denna princip nu godtagits av statsmakterna, bör den icke i här ifrågavarande lagstiftning skjutas åt sidan. Det får bli en senare sak att i detta avseende åvägabringa enhetlighet inom socialförsäkringen, så långt nu dylik av praktiska skäl är önskvärd och möjlig att genomföra.

Det i propositionen nr 288 framlagda förslaget till lag om särskilda barnbidrag innehöll icke någon bestämmelse om att barn till änklings och till gifta invalida kvinnor skulle bli berättigade till särskilt barnbidrag.

Sammansatt stats- och andra lagutskott, som behandlade propositionen nr 288, yttrade i sitt över propositionen avgivna utlåtande nr 5 beträffande frågan om särskilt barnbidrag till barn, vars moder avlidit:

Enligt 6 § 1 mom. första stycket 1. i den föreslagna lagen utgår allmänt barnbidrag för barn, vars fader avlidit. För barn, vars moder avlidit, utgår däremot icke särskilt barnbidrag. Den svenska familjerättsliga lagstiftningen gör ingen åtskillnad mellan makarna. Att mannen i de flesta fall är huvudförsörjaren återspeglar sig icke i lagstiftningen. Rent principiellt måste det därför vara riktigt att barn, vars moder avlidit, i bidragshänseende skola vara likställda med barn, vars fader avlidit. Särskilda barnbidrag till barn, vars moder avlidit, skulle emellertid i den praktiska tillämpningen kunna leda till egendomliga konsekvenser. Det skulle bli nödvändigt att låta det särskilda barnbidraget utgå även om den efterlevande fadern gifter om sig. Detta skulle få till följd att en man, som gift om sig efter sin första hustrus död, skulle kunna uppbära särskilt barnbidrag till sina och sin första hustrus barn, vilket han icke kunnat göra så länge hans första hustru

levde. Det torde därför vara ofrånkomligt att undantaga barn, vars moder avlidit, från rätten till särskilt barnbidrag.

Utskottet. Enligt 1947 års lag om särskilda barnbidrag äro barn till änklingar uteslutna från rätten till särskilt barnbidrag. Barn vars fader avlidit kunna erhålla särskilt barnbidrag. Rent principiellt måste en sådan skillnad vara felaktig, och även sakligt torde skillnaden vara svår att försvara. Änklings barn kunna befinna sig i en ekonomiskt sett lika bekymmersam ställning som barn vars fader avlidit.

Frågan om särskilt barnbidrag till änklings barn var under övertägande vid 1947 års riksdag. Att dessa barn då icke erhöilo rätt till särskilt barnbidrag berodde på befarade svårigheter vid den praktiska tillämpningen. Dessa svårigheter äro visserligen icke obetydliga, men hänsynen till svårigheterna bör enligt utskottets mening icke lägga hinder i vägen för ett förnyat övertägande av frågan. En utredning om sådan ändring av 1947 års lag om särskilda barnbidrag att änklings barn i bidragshänseende bli likställda med änkers barn bör därför komma till stånd.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om en utredning angående sådan ändring av lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl. barn att änklings barn i bidragshänseende bli likställda med änkers barn samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda; och

B. att motionerna I: 123 och II: 320, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Sten, Björkman, Nils Elowson, Uhlén, Osvald*, Wahlund och Hollertz;

från andra kammaren: herrar Hermansson, Cruse*, Holm, Andersson i Gisselås, fru Västberg, herrar Carlsson i Bakeröd, Andersson i Alfredshem och fru Sandström*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.